

„...mówiłem nie do dzieci, a z dziećmi, mówiłem nie o tym, czym chcę, aby były, ale czym one chcą i mogą być.”

**HENRYK
GOLDSZMIT**

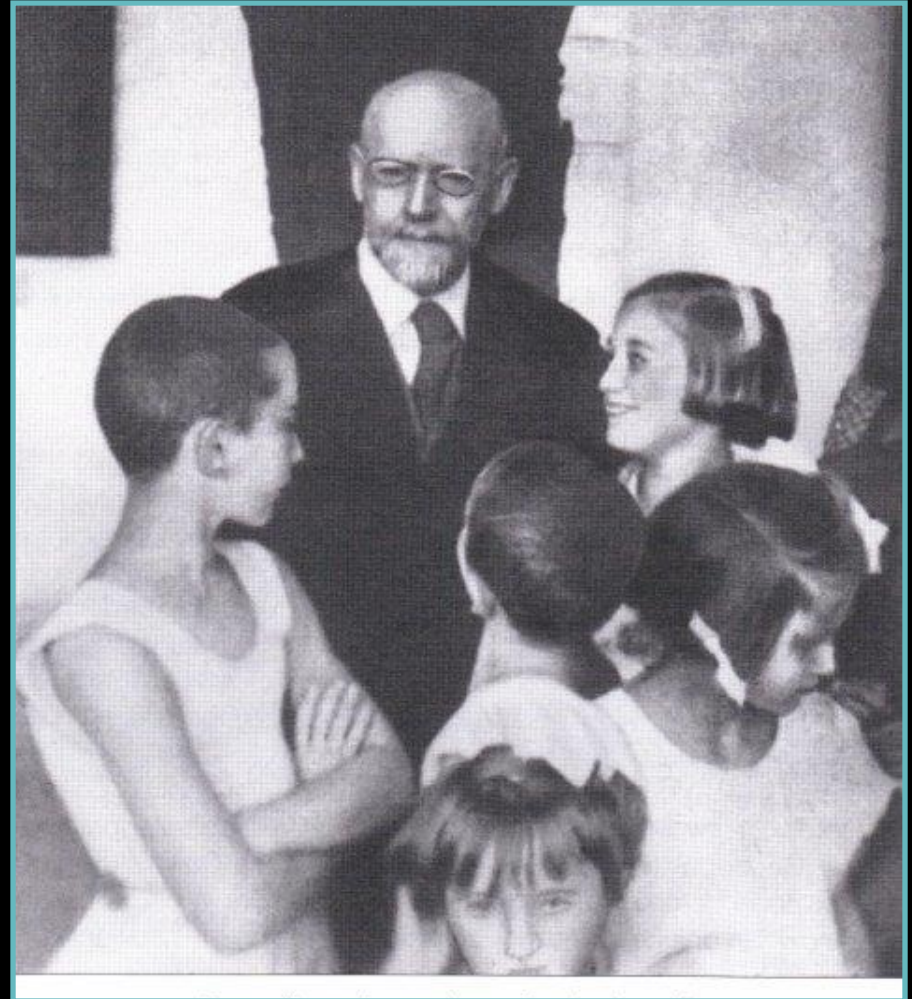
CZYLI

**JANUSZ
KORCZAK**

Dzieciństwo i młodość

Urodzony 22 lipca 1878 r.
lub 1879 w Warszawie.
Polsko-żydowski lekarz,
pedagog, pisarz, publicysta
i działacz społeczny.

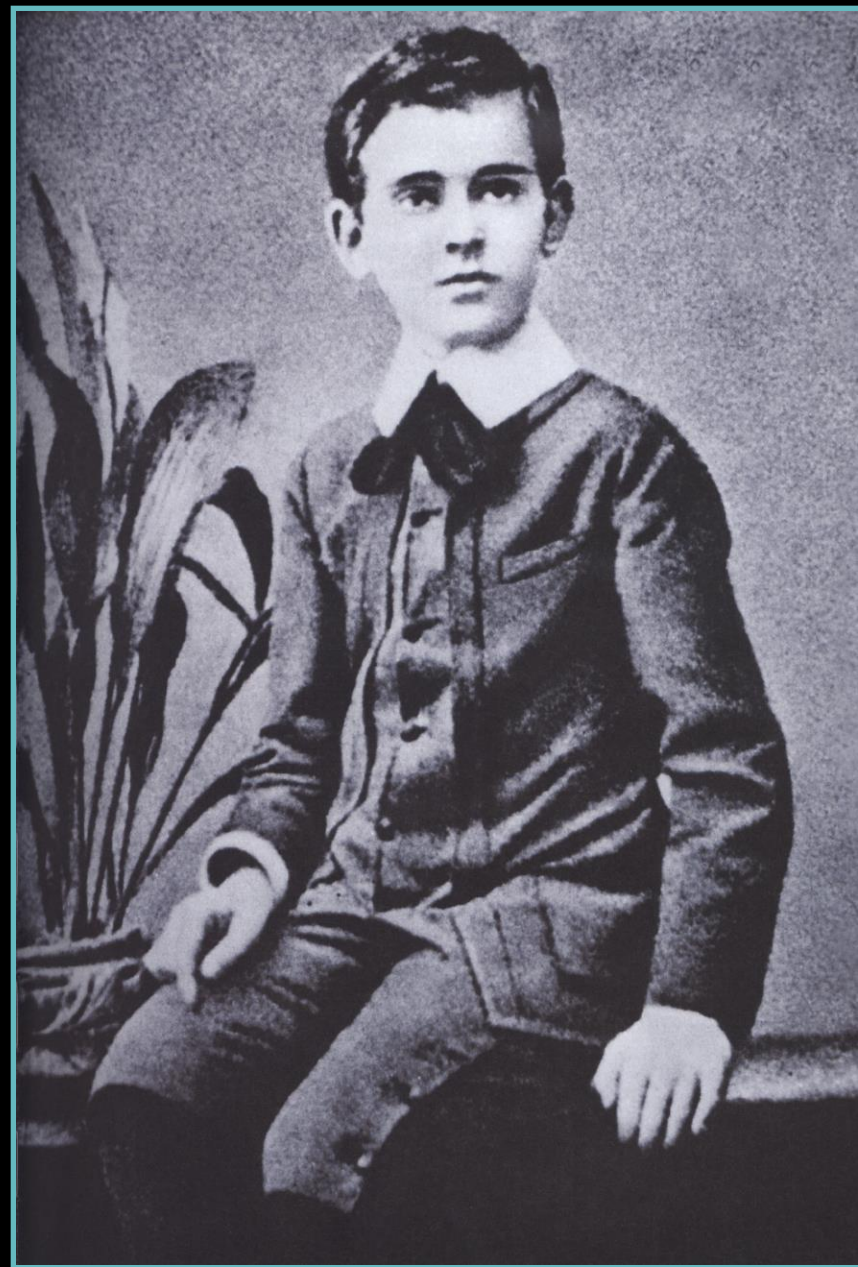
Ulica Bielańska w Warszawie

Zdjęcie z około 1870 r. Tutaj - 22 lipca 1878 r. (?)
pod numerem 18 urodził się Henryk Goldszmit.

Od 7-14 lat wciąż byłem zakochany raz w raz w innej dziewczynce. Ciekawe, że wiele z nich pamiętam. - Dwie siostry ze ślizgawki, kuzynka Stacha, ta w żałobie, Zosia Kolchorn, Anielka, Irenka z Nałęczowa - Stefcia, dla której zrywałem kwiaty (...) w Ogrodzie Saskim. (...) Kochałem tydzień, miesiąc, czasem po dwie po trzy.

Janusz Korczak - *Pamiętnik*

Uczniowie Praskiego Gimnazjum z okresu, kiedy uczył się w nim Janusz Korczak (lata 90. XIX w.).

KOLCE

TYGODNIK HUMORYSTYCZNO-SATYRYCZNY ILLUSTROWANY.

Warszawa, 8 (21) Listopada 1903 r.

Prenumerata w Warszawie:
Rocznie rs. 6, Półrocznie 3, Kwartalnie rs. 1.50.
Cena pojedynczego numeru kop. 15.

Redakcja i Administracja:
ulica Niecała № 12.
Rękopisów nadsyłanych nie zwraca się.

Prenumerata z przesyłką pocztową:
Rocznie rs. 8, Półrocznie rs. 4, Kwartalnie rs. 2.
Ogłoszenia po kop. 10, reklamy po 20 kop. za wiersz.

Okładka pisma
Kolce, w którym
Janusz Korczak
w latach 1896-1904
publikował felietony
i humoreski.

NA KONCERCIE.

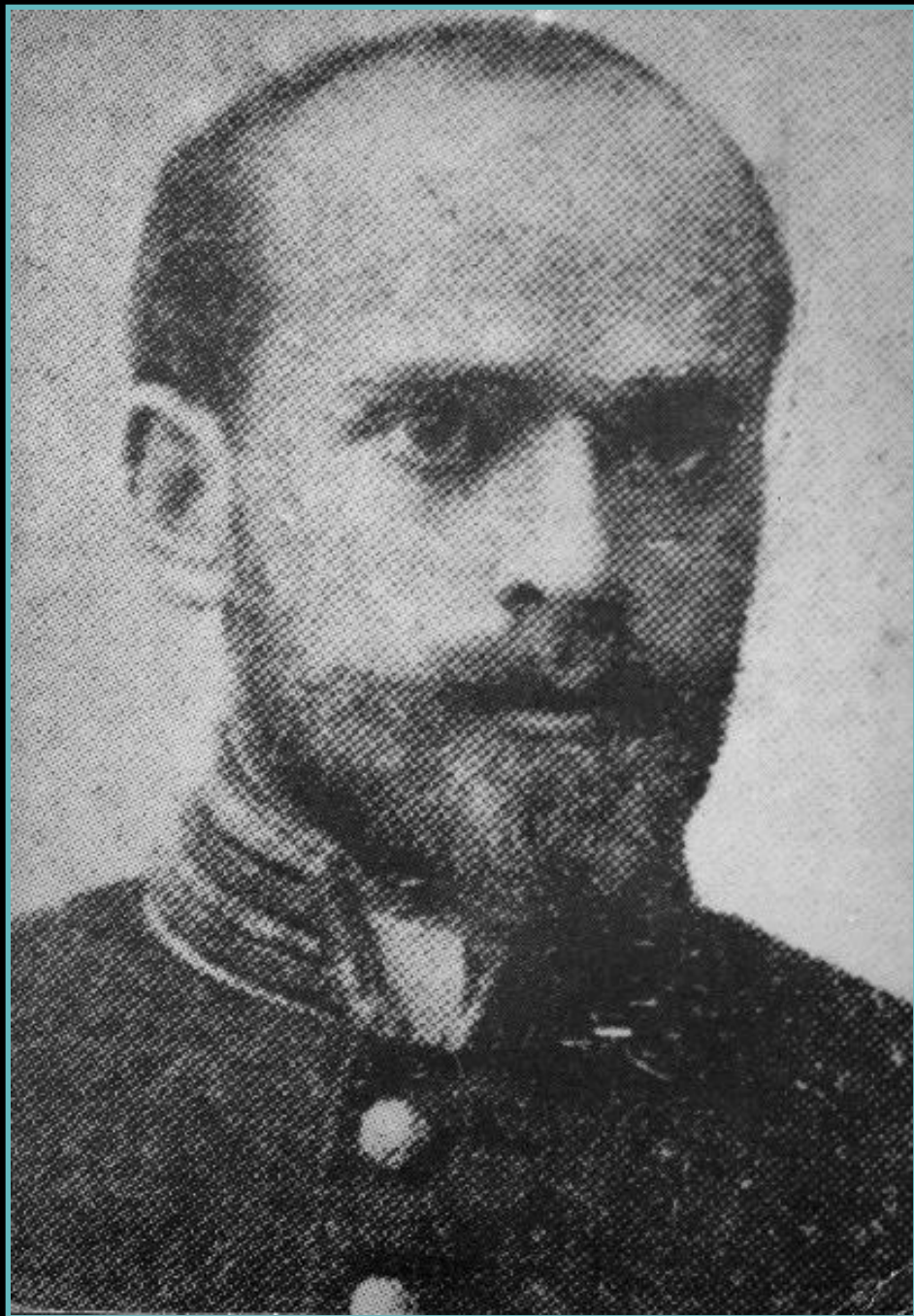
- Jak się pani podoba dzisiejszy pianista?
- O! gra, jak prawdziwy chrześcjanin.
- Jaki?
- Bo prawica jego nie wie, co czyni lewica.

Okładka pisma „Kolce”,
w którym Janusz Korczak
w latach 1896–1904 publikuje
felietony i humoreski.
The cover of Kolce /Thoms/,
a magazine in which,
in the years 1896–1904, Janusz Korczak
publishes essays and humorous pieces.

Henryk Goldszmit
w mundurze studenta
Cesarskiego Uniwersytetu
Warszawskiego.

Około 1904 r.

Szpital dla dzieci im. Bersonów i Baumanów przy ulicy Śliskiej 51, w którym w 1905 roku podjął pracę.

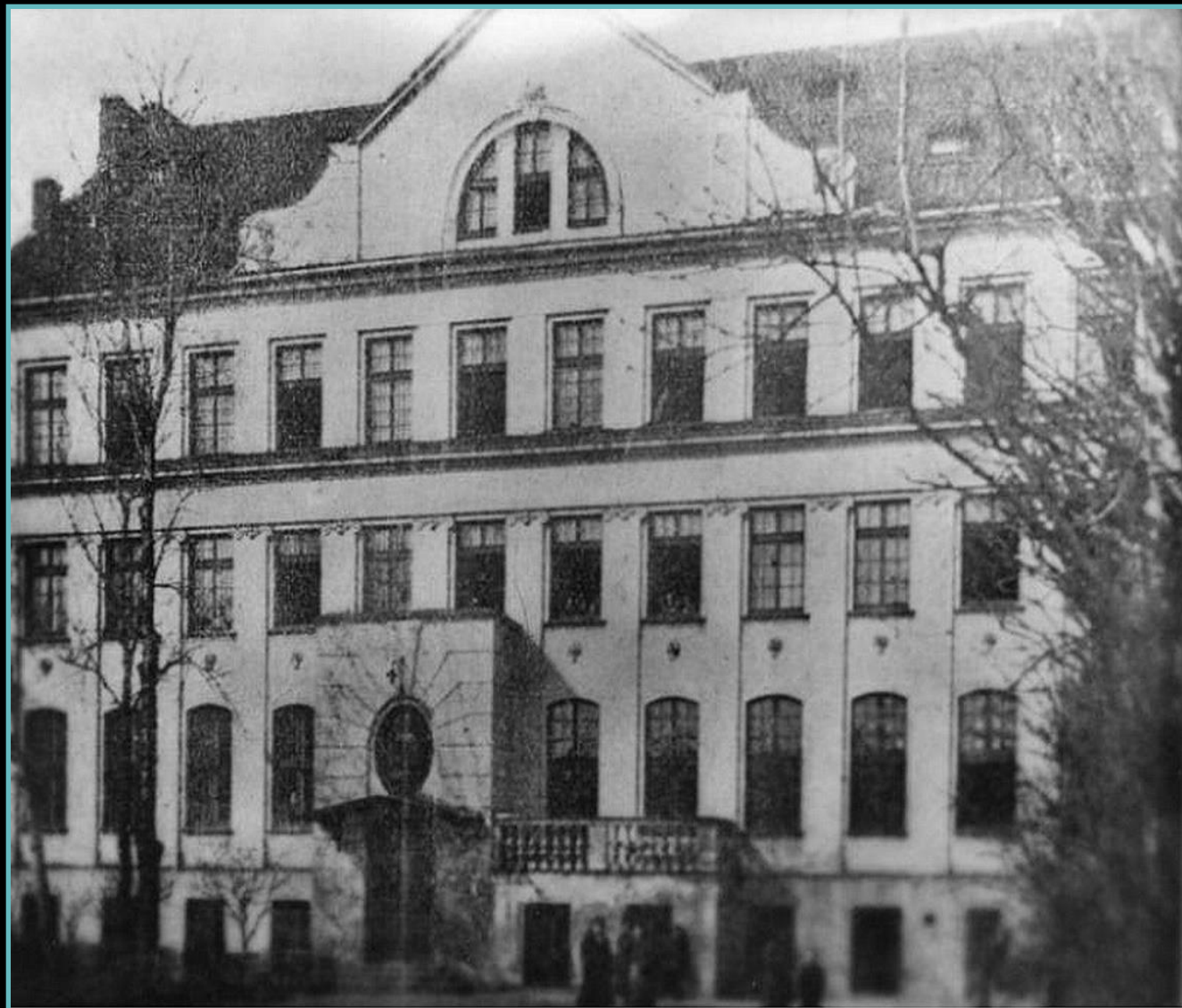
1907-1908 r.
bierze udział jako
wychowawca
w letnich turnusach
kolonijnych
Michałówce
i Wilhelmówce.

Koloniom letnim zawdzięczam wiele. Tu po raz pierwszy spotkałem się z gromadą dzieci w samodzielnej pracy poznałem abecadło praktyki wychowawczej.

Janusz Korczak - *Jak kochać dziecko*

Dom Sierot i działalność międzywojenna

1908 r. –
aktywnie
uczestniczy
w pracach nad
powstaniem
Domu Sierot
dla dzieci
żydowskich.

1912 r. - zostaje dyrektorem
Domu Sierot. Prowadzi go
wspólnie ze Stefanią Wilczyńską.

1914 r. - Janusz Korczak,
Izaak Eliasberg,
Stefania Wilczyńska.

Korczak z wychowankami w Naszym Domu, Pruszków 1923.

1919-1936 r. - współpracował z Marią Falską kierującą Naszym Domem, najpierw w Pruszkowie pod Warszawą, a następnie na Bielanach w Warszawie.

Nasz Dom - Bielany

Nasz Dom

Pruszków 1925

1928 r. -
publikuje

***Prawo dziecka
do szacunku***

JANUSZ KORCZAK

Prawo dziecka
do szacunku

MCMXXIX
WARSZAWA—KRAKÓW—
WYDAWNICTWO J. MORTKOWICZA
TOWARZYSTWO WYDAWNICZE W WARSZAWIE

MAŁY PRZEGLĄD

PISMO DLA DZIECI I MŁODZIEŻY

pod redakcją **JANUŚZA KORCZAKA.**

Tygodniowy dodatek bezpłatny do Nr. 55 (1466) „Naszego Przeglądu”.

**Wychodzi co piątek
rano.**

Korespondencje i materiał kierować należy
do redakcji „Małego Przeglądu”

Warszawa, Nowolipki 7.

Stefek obrońca dziewcząt.

(Dokończenie.)
STAWIAKI.

Bardzo dobrze, że Stefan ujął się za dziewczynkami, bo chłopaki strasznie nam dokuczają dlatego, że są silniejsi. Jak się z nami bawia, — biją, przedrzeźniają i śmieją się, że dziewczynki płaczą.

Kiedyśmy się bawili w indjan, chłopcy przywiązali nas do drzewa i walili pretami, a myśmy tylko krzyczały, żeby nas przyszłi odwiązać. Potem chłopcy wszystkim rozpowiadali, żeśmy beczali. I oni zawsze chwalały się, że jak dorosną, będą w wojsku. A kiedy bawimy się w wojnę, oni są żołnierzami, a nam każą być niewolnicami.

Ja ich nie lubię, bo są stawia-

ci cudów świat. Prawdą jest, że i bez chłopców niby nie było. Mogę zaznaczyć, że ani chłopcy, ani dziewczynki nie są doskonałością, bo i ci mają wady i te mają wady.

(Bella).

NIEPOTRZEBNA OBRONA.

Zupełnie niepotrzebnie staje Stefek w obronie dziewcząt. Nie jesteśmy tak pokrzywdzone, żeby nas bronić. Cóż to — czy nie mamy tak samo jak chłopcy nóg, czy nie mamy rąk i oczu? Wszyscy jesteśmy pod opieką starszych. Jeśli chodzi o śmiałość, to właśnie my możemy przedzej bronić chłopców, jak od rodziców dostają w skórę. A to, że nie bronimy się, kiedy nas chłopcy zaczepiają, to zupełnie zrozumiałe, bo „mądry głupiemu ustępuje”.

pierwszy czytam w Małym Przeglądzie artykuł o niedającej się wyczerpać treści, i ta dopiero wzmianka skłoniła mnie do napisania pierwszego listu.

Już kilka razy zauważyłam, że chłopcy mają nas za coś niższego od siebie, co w istocie niczem nie jest uzasadnione. To też z przyjemnością przeczytałam artykuł, gdzie szlachetny i rozsądny autor odzywa się o dziewczętach tak, jak należy.

Bardzobym pragnęła poznać osobiście i Stefka, który śmiało wypowiada pogląd swój na świat, i jego przyjaciółkę.

Sama sprawa, jak już wspomniałam jest bardzo ważna, a zarazem niewyczerpana.

(Ewelna.)

PIĘĆ KATEGORJI

Kilka dni temu, odwiedziła

Zaproszenie do kina.

Jutro w sobotę, dnia 25 lutego o godz. 1 punktualnie odbędzie się w kinie Apollo (Marszałkowska 106) Przedstawienie dla tych, którzy mają Pocztywki Pamiątkowe, i zaproszonych

przez nich gości.

Każda pocztówka uprawnia do wejścia trzy albo cztery osoby.

Prosimy o Pat i Patachona albo śliczną bajkę „Peter Pan”.

Dola młodego pracownika.

I.
Chłopiec się spóźnił. Gdy wchodził, a raczej wbiega zgrzany pośpiechem, sklep jest już otwarty.

— Dopiero drugi miesiąc pracujesz, a już się spóźniasz, mówi właściciel. — Jeżeli się to jeszcze raz powtórzy, wylecisz odemnie.

Chwiejnym krokiem opuszcza świątynie pracy, o której myślał, że polepszy byt jego rodziny.

Młody, a już złamały na ciebie i duchu, zniechęcony do życia.

B e n i e k.

II.

Minęły dwa lata, isk nie cho-

1926-1930 r. - inicjuje powstanie i wspólnie z dziećmi redaguje *Mały Przegląd*

**1934 i 1936 r. - kilkutygodniowe pobyty
Janusza Korczaka w Palestynie**

Kibuc Ein Harod 1934 r.

Lata 1939-1942 - pobyt w getcie

Przytu

2 września 1939 r.

Express Poranny

10

Zdradziecka napaść Niemiec na Polskę

Barbarzyńskie bombardowanie ludności cywilnej

Odpiaramy nieustraszenie najazd wroga

w świętej wojnie o granice i honor Polski

Oędzie

Pana Prezydenta Rzeczypospolitej

Obywatele Rzeczypospolitej!

Nocy dzisiejszej odwieczny wróg nasz niebezpieczeństwo dotychczas niebezpiecznym wrogiem Państwa Polskiego, co stwierdzam wobec Boga i światoli.

W tej chwili dalszej retakcji się do wszystkich obywateli Państwa w głębokim przeświadczeniu, że co-

---

Komunikat sztabu głównego Naczelnego Wodza

Nr. 1

Dnia 1 września 1939 r. w godzinach wieczornych nastąpiła napaść Niemców na Polskę. Wobec tego, co stwierdzam, nie wypowiedział wojny wrogu.

Dotychczas Niemcy planowali w naszym kraju podstępne ataki i wyroki.

Lotnictwo wrotańskie wzięło udział w napaści na polskie miasta i osiedla ludności cywilnej. Wobec tego, co stwierdzam, nie wypowiedział wojny wrogu.

Podjęto natychmiastowe działania obronne i bojowe.

Marszałek Śmigły-Rydz

Naczelnym Wodzem i następcą

Prezydenta Rzplitej

Pan Prezydent Rzplitej, gen. Śmigły-Rydz, wydał rozkaz i wyznaczył 1 września 1939 r. Naczelnym Wodzem i następcą Prezydenta Rzplitej.

Prezydent Rzplitej, gen. Śmigły-Rydz, wydał rozkaz i wyznaczył 1 września 1939 r. Naczelnym Wodzem i następcą Prezydenta Rzplitej.

W październiku 1940 r.
nakazem władz niemieckich
w okupowanej Warszawie
tworzy się getto dla ludności
żydowskiej.

Karta żywnościowa z getta warszawskiego

Kundenschein — Odcinek Kontrolny 2
Name u. Vorname, Adresse — Nazwisko i imię, Adres

Kundenschein — Odcinek Kontrolny 3
Name u. Vorname, Adresse — Nazwisko i imię, Adres

Kundenschein — Odcinek Kontrolny 4
Name u. Vorname, Adresse — Nazwisko i imię, Adres

№ 449777 *

№ 449777

№ 449777 *

Gültig für Oktober 1941 — Ważny na październik 1941

Gültig für Oktober 1941 — Ważny na październik 1941

Gültig für Oktober 1941 — Ważny na październik 1941

✠ M ✠	✠ M ✠	✠ N ✠	✠ N ✠
Mąka	Mąka	Różne	Różne
24	26	47	48
Paźdz. 41	Paźdz. 41	Paźdz. 41	Paźdz. 41

✠ M ✠	✠ M ✠	✠ N ✠	✠ N ✠
Mąka	Mąka	Różne	Różne
25	27	46	49
Paźdz. 41	Paźdz. 41	Paźdz. 41	Paźdz. 41

✠ N ✠	✠ N ✠	✠ N ✠	✠ N ✠
Różne	Różne	Różne	Różne
43	44	45	50
Paźdz. 41	Paźdz. 41	Paźdz. 41	Paźdz. 41

✠ B ✠	✠ B ✠	✠ B ✠	✠ B ✠
Chleb	Chleb	Chleb	Chleb
4	8	12	
Paźdz. 41	Paźdz. 41	Paźdz. 41	

✠ B ✠	✠ B ✠	✠ B ✠	✠ B ✠
Chleb	Chleb	Chleb	Chleb
3	7	11	15
Paźdz. 41	Paźdz. 41	Paźdz. 41	Paźdz. 41

✠ B ✠	✠ B ✠	✠ B ✠	✠ B ✠
Chleb	Chleb	Chleb	Chleb
2	6	10	14
Paźdz. 41	Paźdz. 41	Paźdz. 41	Paźdz. 41

✠ B ✠	✠ B ✠	✠ B ✠	✠ B ✠
Chleb	Chleb	Chleb	Chleb
1	5	9	13

WARSCHAU
WARSZAWA
LEBENSMITTELKARTE
KARTA ŻYWNOŚCIOWA

Gültig für den Monat Oktober 1941 — Ważna na miesiąc październik 1941

Name u. Vorname
Nazwisko i imię

Adresse
Adres

Nicht übertragbar — Bez prawa odstąpienia
Bei Verlust kein Ersatz!
W razie zagubienia duplikat ważny nie będzie!

KUNDENLISTENNUMMERN — NUMERY LIST KONSUMENTÓW

I	Nr	II	Nr
III	Nr	IV	Nr

✠ Z ✠	✠ Z ✠	✠ N ✠	✠ N ✠
Cukier	Cukier	Różne	Różne
18	19	52	54
Paźdz. 41	Paźdz. 41	Paźdz. 41	Paźdz. 41

✠ Z ✠	✠ Z ✠	✠ N ✠	✠ N ✠
Cukier	Cukier	Różne	Różne
16	17	51	53

✠ N ✠	✠ A ✠	✠ A ✠
Różne	Marmolada	Marmolada
42	30	28
Paźdz. 41	Paźdz. 41	Paźdz. 41

✠ N ✠	✠ A ✠	✠ A ✠
Różne	Marmolada	Marmolada
41	31	29
Paźdz. 41	Paźdz. 41	Paźdz. 41

✠ N ✠	✠ N ✠	✠ N ✠
Różne	Różne	Różne
40	37	32
Paźdz. 41	Paźdz. 41	Paźdz. 41

✠ N ✠	✠ N ✠	✠ N ✠
Różne	Różne	Różne
39	36	33
Paźdz. 41	Paźdz. 41	Paźdz. 41

✠ N ✠	✠ N ✠	✠ N ✠
Różne	Różne	Różne
38	35	34
Paźdz. 41	Paźdz. 41	Paźdz. 41

✠ N ✠	✠ F ✠	✠ F ✠
Różne	Mięso	Mięso
56	23	22
Paźdz. 41	Paźdz. 41	Paźdz. 41

✠ N ✠	✠ F ✠	✠ F ✠
Różne	Mięso	Mięso
55	21	20

DZIECKO TO NAJWIEKSZA NASZA ŚWIETOŚĆ!
WASZE DZIECI MUSZĄ ŻYĆ!

Dom Sierot - sala główna 1940 r.

Życie toczy się w miarę normalnie.
Obieranie ziemniaków w Domu Sierot. 1940 r.

Opieka nad
dzieckiem
(być może w Domu
Sierot Janusza
Korczaka).

„Testament” Janusza Korczaka
– podanie do Biura Personalnego Rady Żydowskiej,
7 lutego 1942.
*The first and the last page of Janusz Korczak's „will”
– an application to the Jewish Council Personnel Bureau,
7 February, 1942.*

w miejscu

Henryka Goldszmita
/Janusza Korczaka/zamiesz.
przy ul. Siennej 16 -
Śliska 9

Podanie

Domagają się odemnie życzliwi, bym napisał testament. Czynię to obecnie w swem curriculum vitae, składając ofertę na posadę wychowawcy w Internacie dla sierot Dzielna 39.

Mam lat 64. Egzamin zdrowia zdałem w roku ubiegłym w więzieniu. Mimo fatygujące warunki pobytu ani razu nie chorowałem, nie zwracałem się do lekarza, ani razu nie zwolniłem się z gimnastyki, ze zgrozą unikanej przez młodych nawet kolegów. – /Apetyt wilczy, sen sprawiedliwy, niedawno po 10 kieliszkach mocnej wódki wróciłem sam spiesznym marszem z ulicy Rymarskiej na Sienne – późnym wieczorem. – Wstaję w nocy dwukrotnie, wylewam 10 dużych kubków/.

Palę, nie piję, władzę umysłową na codzienny użytek znośne.

Jestem mistrzem w ekonomii wysiłku: jak Harpagon cedzę celowość każdej zużytej jednostki energii.

Uważam się za wtajemniczonego w dziedzinie medycyny, wychowawstwa, eugenyki, polityki.

Dzięki wyrobieniu, posiadam dużą umiejętność współżycia i współpracy nawet z typami kryminalnymi, z urodzonymi matozami. – Ambitni i uparci durnie dyskwalifikują mnie, nie ja ich.

Ostatni egzamin: tolerowałem przez z górą rok z nieprawdziwego zdarzenia kierownictwo w swoim internacie i na przekór własnej wygodzie i spokojowi namawiałem ją do pozostania, – uciekła sama, – /zasada moja: lepsze są nawet wady aktualnego personelu, niż nawet zalety nowego/.

Przewiduję, że typy kryminalne z pośród personelu internatu na Dziel-

nie jestem ambitny: proponowano mi spisanie wspomnień z lat dziecięcych marszałka – odrzuciłem; nie widziałem Go ani razu żywego, jakkolwiek współpracowałem z Panią Olą.

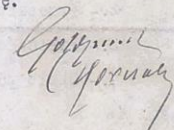
Jako organizator, zupełnie nie umiem być szefem. – Przeszkadzały mi bardzo i tu i w wielu innych sprawach – krótkowzroczność i zupełny brak pamięci wzrokowej. – Starcza dalekowzroczność wyrównała pierwszą wadę, druga wzmogła się. – Ma to i swoją dobrą stronę: nie poznając ludzi, skupiam uwagę na sprawie, – nie uprzedzam się, – nie przechowuję uraz.

Safardzka, a więc wyprowadzony z równowagi i impetyk, – dzięki mozolnie wypracowanym hamulcom – nadaję się do pracy w zespole.

Okres próbny wykreślam na cztery tygodnie, począwszy – ze względu na terminowość zadania od środy, a najpóźniej czwartku.

Proszę o mieszkanie służbowe i 2 posiłki dziennie.

Żadnych innych warunków nie stawiam, nauczony przykrem i dotkliwym nie dla mnie doświadczeniem. – Pod mieszkaniem rozumiem kąt, – posiłki z ogólnego kotła, – zresztą i tego zrzec się mogę.

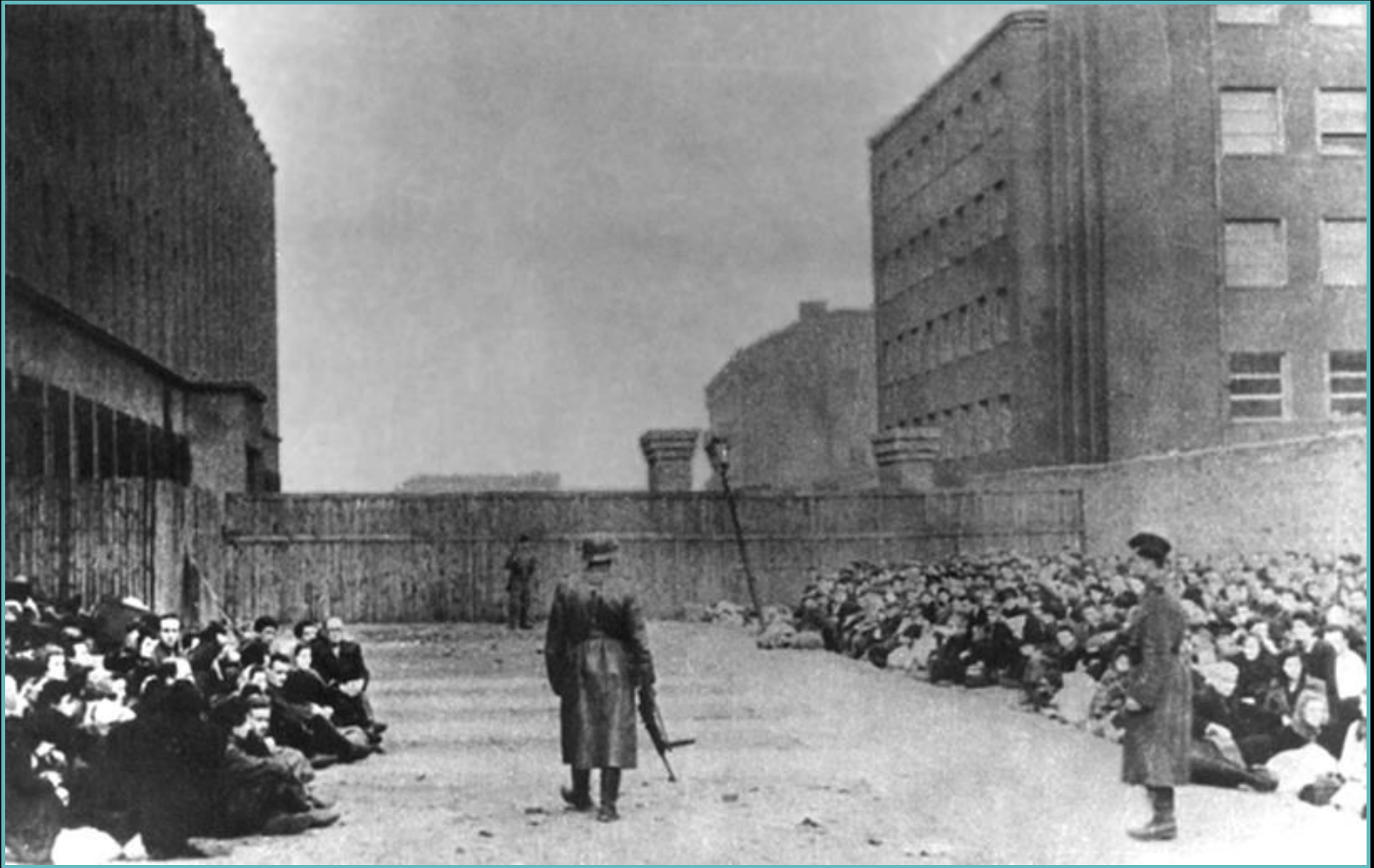
Dnia 9 lutego 1942 r.

Pierwsza i ostatnia strona „Testamentu” Janusza Korczaka
– podanie do Biura Personalnego Rady Żydowskiej,
7 lutego 1942.
For English translation see page 188

„Testament” Janusza Korczaka - podanie do Biura Personalnego Rady Żydowskiej z 7 lutego 1942 r.

5 sierpnia 1942 r. – ostatnia droga Starego Doktora z dziećmi.
Kadr z filmu **Korczak** w reż. Andrzeja Wajdy, scen. Agnieszka Holland. W rolę Korczaka wcielił się Wojciech Pszoniak.

Umschlagplatz

Warszawa 1942 r.

Żydzi ładowani na Umschlagplatz'u do wagonów jadących do Treblinki.

A kiedy wypełniły się
wszystkie wagony,
zaryglowano drzwi
i pociąg ruszył
w kierunku Treblinki.

JANUSZ KORCZAK
(HENRYK GOLDSZMIT)
I DZIECI

Zamordowany
w Treblince
1942 roku.

Twórczość literacka dla dzieci

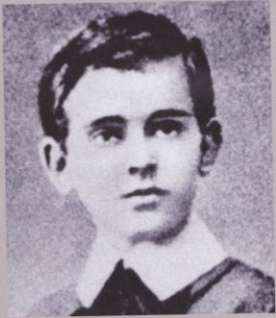
Twórczość pedagogiczna

Fotobiografia

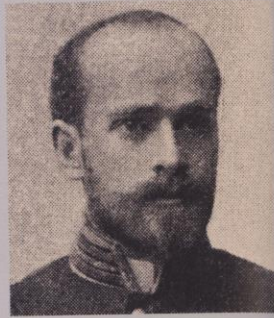
JANUSZ KORCZAK FOTOBIOGRAFIA

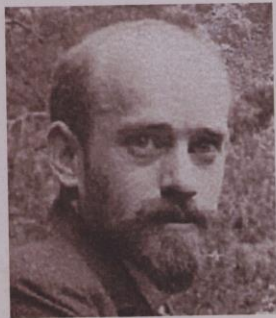
1889

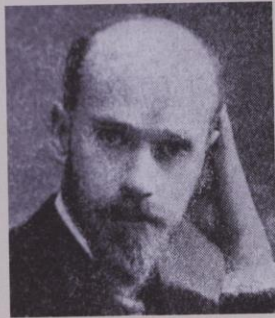
1890

1904

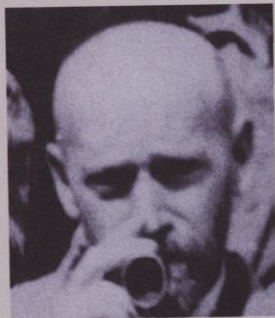
1908

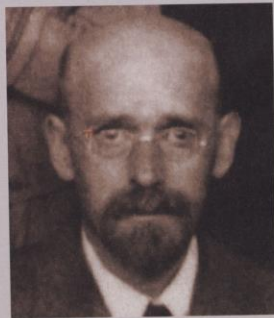
1913

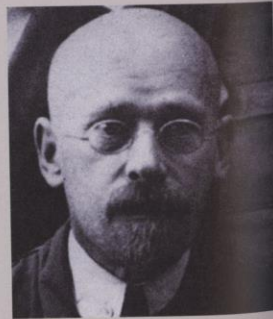
1918

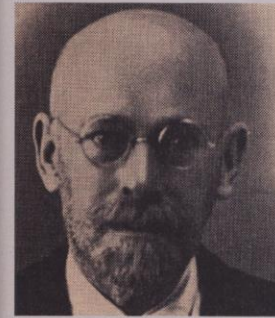
1923

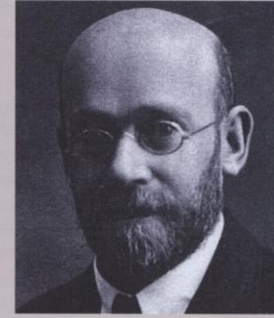
1925

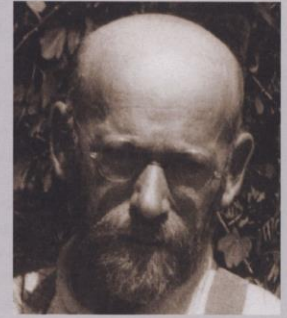
1927

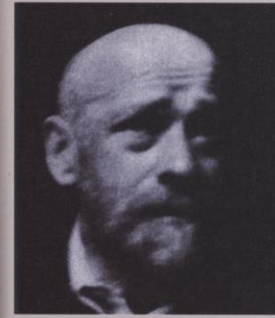
1927

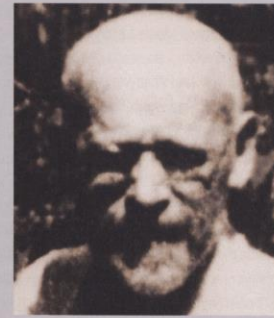
1928

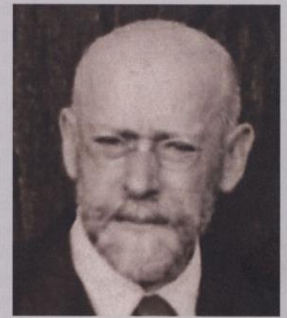
1934

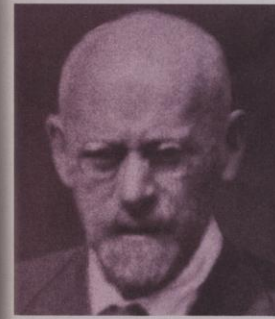
1934

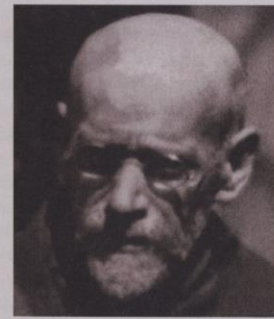
1936

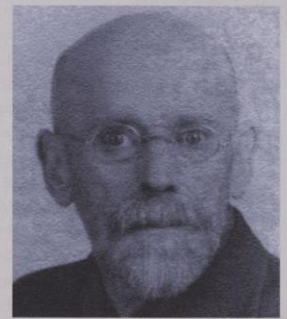
1936

1937

1938

1940

JANUSZ KORCZAK FOTOBIOGRAFIA

Literatura

Archiwum Ringelbluma – getto warszawskie. Lipiec 1942 – styczeń 1943 / oprac. Ruta Sakowska ; Żydowski Instytut Historyczny. – Warszawa : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1980.

Dauzenroth, Erich : Janusz Korczak : życie dla dzieci / Erich Dauzenroth. – Kraków : Wydawnictwo WAM – Księża Jezuitów, 2012.

Janusz Korczak [fotografie] / oprac. Małgorzata Sienkiewicz. – Warszawa : Krajowa Agencja Wydawnicza, 1986.

Janusz Korczak w getcie : nowe źródła / [wstęp i red. nauk. Aleksander Lewin ; oprac. filologiczne tekstów Monika Ziółek ; Instytut Badań Edukacyjnych. Pracownia Korczakowska]. – Oficyna Wydawnicza „Latona”, 1992.

Janusz Korczak – życie i dzieło : materiały z Międzynarodowej Sesji Naukowej, Warszawa, 12-15 października 1978 r. / [kom. red. Hanna Kirchner, Aleksander Lewin, Stefan Wołoszyn]. – Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1982.

Olczak-Ronikier, Joanna : Korczak : próba biografii / Joanna Olczak-Ronikier. – Warszawa : W.A.B., 2011.

Warszawskie getto : w 45 rocznicę powstania 1943-1988 / [teksty Ruty Sakowskiej et. al.]. – Warszawa : „Interpress”, 1988

Zakończenie

Postać i idee pedagogiczne Starego Doktora, który całe swoje życie związał z dziećmi – sierotami i wraz z nimi zginął w obozie zagłady w Treblince – przybliżyły Państwu

Edyta Smolińska i Małgorzata Pronobis

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Kielcach